

Tisková zpráva

Postoje obyvatel České republiky k novele zákona o českém školství, platbám za vysoké školy a státním maturitám – září 2019

- ⊙ Opatření schválená novelou zákona o českém školství týkající se předškolní výchovy se těší široké podpoře veřejnosti.
- ⊙ Zhruba tři pětiny dotázaných jsou proti povinné maturitě z matematiky (58 %) a začleňování dětí se speciálními potřebami do běžných základních škol (63 %).
- ⊙ Pro společnou maturitu pro všechny střední školy je necelá polovina (45 %) dotázaných (46 % je proti), zastánců centrálního hodnocení maturit jsou více než dvě pětiny (40 %), přičemž proti je 45 %.
- ⊙ Postoj obyvatel České republiky k placení školného na veřejných vysokých školách je dlouhodobě negativní (více než dvě třetiny jsou proti) a v čase téměř neměnný.

Zpracoval:
Milan Tuček
Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
Tel.: 210 310 586; E-mail: milan.tucek@soc.cas.cz

V zářijovém šetření CVVM SOÚ AV ČR položilo baterii otázek¹ zkoumající postoje občanů České republiky k opatřením zavedeným novelou zákona o českém školství. Podobná baterie otázek byla položena poprvé v roce 2016, kdy se jednalo o právě zaváděná opatření. V roce 2017 byla baterie rozšířena o položky zjišťující názor na inkluzi dětí se speciálními potřebami do běžných škol a názor na povinný poslední rok předškolní výchovy. Už poněkolkáté se výzkum dotazoval na názory občanů na společné státní maturity a na placení školného na veřejných vysokých školách.

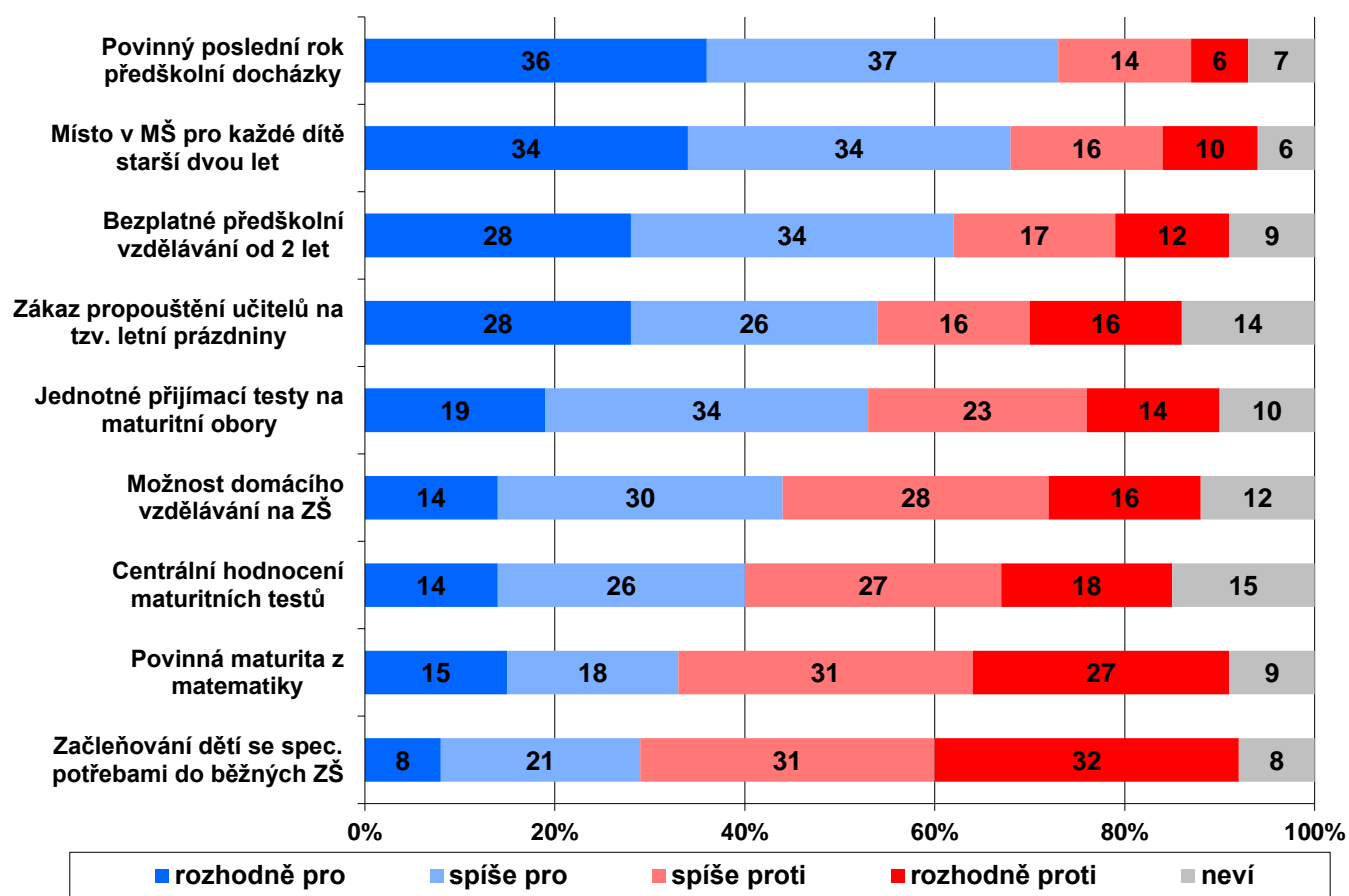
Podíl souhlasných odpovědí nad nesouhlasnými odpověďmi převažoval u většiny zkoumaných opatření zavedených novelou zákona o českém školství (viz graf 1). Nejvíce (73 %) respondentů je pro to, aby byl povinný poslední rok předškolního vzdělávání (20 % je proti). Přibližně dvě třetiny respondentů jsou pro garantované místo v mateřských školách pro každé dítě starší dvou let (68 %), pro bezplatné předškolní vzdělávání od 2 let jsou více než tři pětiny (62 %). Více než polovina dotázaných se vyslovila pro zákaz propouštění učitelů na tzv. letní prázdniny (54 %) a pro jednotné přijímací testy na maturitní obory (53 %).

Shodný či velmi podobný podíl souhlasných a nesouhlasných odpovědí jsme zjistili u názoru na možnost individuálního (domácího) vzdělávání na úrovni základní školy (44 % pro ku 44 % proti). U dalších položek již převažuje odmítavé stanovisko. V případě centrálního hodnocení maturitních testů jde o pětiprocentní rozdíl (40 % je pro a 45 % je proti). Výraznější podíl negativních odpovědí převážil u otázky na povinnou maturitu z matematiky, kterou odmítá 58 % dotázaných (zastánců je 33 %) a u otázky na začleňování dětí se speciálními potřebami do běžných základních škol (63 % je proti, 29 % je pro).

Rotovaná faktorová analýza ukázala, že v dané baterii otázek existují čtyři vzájemně nezávislé dimenze, které vyčerpají 66 % společné variance. První dimenze zahrnuje položky spojené s maturitou plus jednotné přijímací testy na maturitní obory, druhá zahrnuje položky týkající se předškolní výchovy (mateřské školy), třetí pak domácí vzdělávání a začleňování dětí se speciálními potřebami do běžných ZŠ, poslední samostatnou dimenzí tvoří zákaz propouštění učitelů po dobu prázdnin.

1 Znění otázky: „Co si myslíte o následujících opatřeních? Jste pro, nebo proti, aby byla uplatňována či zaváděna? Bezplatné předškolní vzdělání od dvou let, místo v mateřské školce pro každé dítě starší dvou let, možnost individuálního (domácího) vzdělávání na ZŠ, povinná maturita z matematiky, centrální hodnocení maturitních testů, jednotné přijímací řízení na maturitní obory, zákaz možnosti propouštět učitele na tzv. letní prázdniny, začleňování dětí se speciálními potřebami do běžných základních škol, povinný poslední rok předškolní docházky.“ Varianty odpovědí: rozhodně pro, spíše pro, spíše proti, rozhodně proti.

Graf 1: Postoje obyvatel České republiky k opatřením novely školského zákona

Pozn.: Položky seřazeny sestupně podle součtu odpovědí „rozhodně pro“ a „spíše pro“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 7 – 16. 9. 2019, 1046 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Podrobnější analýza ukázala na určitou podmíněnost názorů sociodemografikami (pohlaví, věk, vzdělání) u určitých položek. Zjistili jsme, že nejmladší generace je významně častěji proti všem položkám, které nějakým způsobem vymezují maturitu (společná maturita, povinná maturita z matematiky, centrální hodnocení testů). Vyjádřeno v procentech je zhruba 40-50 % dotázaných z nejmladší kohorty rozhodně proti, kdežto ve zbývajících věkových kohortách je zastoupení této odpovědi zhruba 25-30 %. Statisticky významný byl ještě rozdíl odpovědí mužů a žen v položce „propouštění učitelů na léto“ – ženy byly více proti, podobně rozdílné odpovědi byly i podle vzdělání – dotázaní s vyšším vzděláním byli více proti.

Aktuálně diskutovanou povinnou maturitu z matematiky pochopitelně odmítají ti, kterých se to nejvíce týká – čtyři pětiny (82 %) dotázaných z věkové kohorty 15 až 19 let jsou proti („rozhodně proti“ pak 53 %). V nejstarší generaci, která tuto maturitu zažila, je proti polovina dotázaných (50 %, z toho „rozhodně“ 19 %). Určitou diferenci v názorech vykazují i respondenti podle dosaženého vzdělání. Mezi vysokoškolsky vzdělanými je 21 % „rozhodně pro“, mezi středoškolsky vzdělanými s maturitou či vyučenými je 14, respektive 15 % dotázaných „rozhodně pro“.

V meziročním srovnání (viz tabulka 1) se ukázalo, že rozložení názorů „pro“ a „proti“ se během čtyř let ve většině zjišťovaných položek výrazně nezměnilo. V letech 2016-2018 došlo k postupnému poklesu souhlasu se zajištěním místa ve školce pro každé dítě od dvou let (o 11 procentních bodů v souhlasné odpovědi), ovšem letos se podíl souhlasných odpovědí zvýšil o 7 procentních bodů – zde si myslíme, že názor veřejnosti mohla ovlivnit diskuse o délce a financování rodičovské dovolené. Další položkou, kde došlo k názorovému posunu hned v roce 2017 o plus 10 procentních bodů v odpovědi „proti“, je povinná maturita z matematiky, v roce 2019 ovšem došlo k mírnému

čtyřprocentnímu poklesu nesouhlasu. To souvisí zřejmě s blížícím se termínem těchto maturit a s veřejným diskursem, který se obsahem a smyslem maturity z matematiky dosti zabývá. I když názor na začleňování dětí se speciálními potřebami do běžných základních škol nebyl v roce 2016 zjišťován, tak nárůst odpovědí „pro“ o statisticky významné 4 procentní body mezi roky 2017 a 2018 zasluhuje pozornost vzhledem k medializovaným problémům, které toto začleňování vyvolává v řadě škol. Výsledek v letošním roce přinesl naopak nárůst nesouhlasných odpovědí o 6 procentních bodů a pokles souhlasných rovněž o 6 procentních bodů.

Oproti minulému šetření ze září 2018 ještě statisticky významně poklesl (o 5 procentních bodů) podíl těch, kteří jsou pro jednotné přijímací testy na maturitní obory, jde však o návrat k hodnotám z let 2016 a 2017. Zde se pravděpodobně projevuje skutečnost, že řada středních škol, o které je zájem, doplňuje tyto testy o vlastní. Mírný nárůst souhlasných vyjádření jsme zaznamenali v případě zákazu propouštění učitelů na tzv. letní prázdniny (o 4 procentní body). Naopak pokles souhlasu byl zjištěn u možnosti individuálního (domácího) vzdělávání na základních školách, a to o 4 procentní body. V případě této položky byly v letech 2017 a 2019 prakticky vyrovnané podíly souhlasných i nesouhlasných vyjádření, v letech 2016 a 2018 převažoval souhlas.

Tabulka 1: Postoje obyvatel ČR k opatřením novely školského zákona – časové srovnání (v %)

	Pro / proti			
	2016	2017	2018	2019
Povinný poslední rok předškolní docházky	-	69/22	70/22	73/20
Místo v MŠ pro každé dítě starší dvou let	72/22	66/26	61/32	68/26
Bezplatné předškolní vzdělávání od 2 let	60/32	62/28	59/33	62/29
Zákaz propouštění učitelů na tzv. letní prázdniny	56/29	56/30	50/33	54/32
Jednotné přijímací testy na maturitní obory	56/36	55/35	58/34	53/37
Možnost domácího vzdělávání na ZŠ	53/37	46/44	48/41	44/44
Centrální hodnocení maturitních testů	42/43	38/48	43/45	40/45
Povinná maturita z matematiky	38/53	29/63	31/62	33/58
Začleňování dětí se speciálními potřebami do běžných ZŠ	-	31/60	35/57	29/63

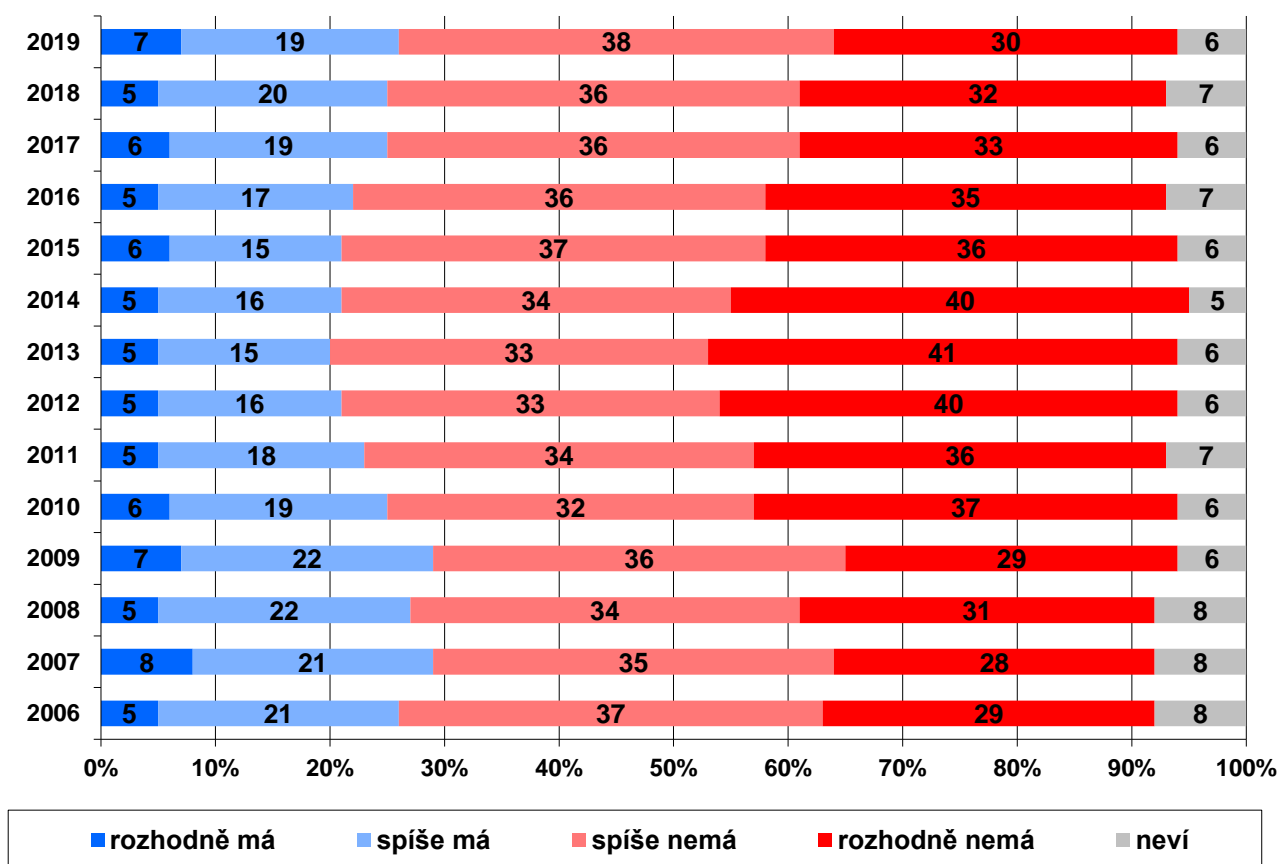
Pozn.: „Pro“ je součet odpovědí „rozhodně pro“ + „spíše pro“, „proti“ je součet odpovědí „rozhodně proti“ + „spíše proti“. Položky seřazeny sestupně podle součtu „pro“ v roce 2018. Dopočet do 100 % tvoří odpověď „nevím“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v. v. i., Naše společnost.

Již více než deset let je zjišťován názor na zavedení školného na veřejných vysokých školách² (viz graf 2). Pouze 7 % dotázaných si myslí, že se školné zavést „rozhodně má“. Necelá pětina (19 %) respondentů volila odpověď „spíše má“. Pro variantu „spíše nemá“ se rozhodlo 38 % oslovených a kategorii „rozhodně nemá“ vybralo 30 % respondentů. Zbývajících 6 % dotázaných v této otázce neví.

² Znění otázky: „Má, nebo nemá se podle Vašeho názoru platit na veřejných vysokých školách školné?“ Varianty odpovědí: rozhodně má, spíše má, spíše nemá, rozhodně nemá.

Graf 2: Postoje obyvatel České republiky k zavedení školného na veřejných vysokých školách

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Detailnější analýza z pohledu sociodemografických charakteristik ukázala, že názor na placení školného na veřejných vysokých školách je ovlivněn věkem, vzděláním, životní úrovní a politickou orientací. Konkrétně lidé ve věku 45 až 59 let, s rostoucím vzděláním, s deklarovanou dobrou životní úrovní vlastní domácnosti a hlásící se k pravici významně více zastávají názor, že školné by se na veřejných vysokých školách platit mělo. V procentním vyjádření: dotázaní hlásící se k levici jsou rozhodně proti v 48 %, k pravici v 23 %, ti, kteří mají špatnou životní úroveň, jsou proti v 45 %, ti, kteří mají dobrou, ve 27 % odpovědí. Co se týká socioprofesioního postavení, výraznější odchylku tvoří studenti, kteří ve srovnání se zbytkem populace výrazně častěji volí variantu, že školné se platit „rozhodně nemá“ (46 % z nich).

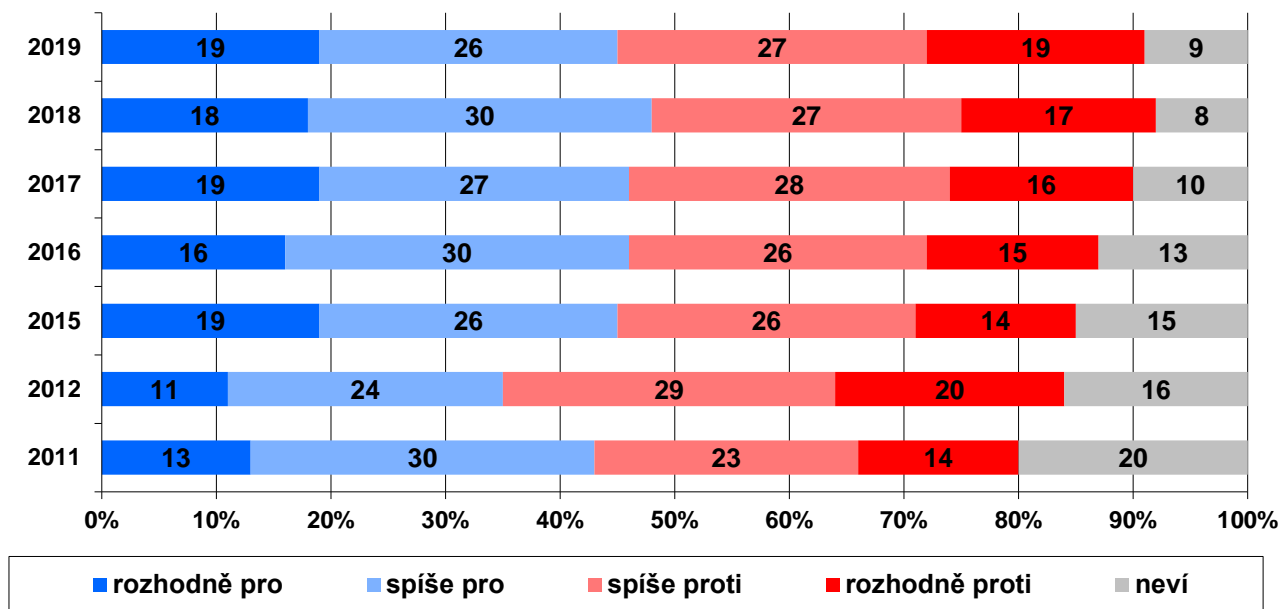
Mezi lety 2006 a 2009 se podíl lidí podporujících zavedení školného pohyboval mezi 26 % až 29 %. Od roku 2010 do roku 2016 se toto číslo postupně ustálilo na průměrné hodnotě 22 % a vykazovalo jen nízkou varianci. V letošním výzkumu došlo k potvrzení výsledku z let 2017 a 2018, kdy došlo ke statisticky významnému nárůstu o 4 procentní body oproti roku 2016 a návratu na úroveň roku 2010. Podíl respondentů, kteří neví, nebo nemají názor, je prakticky neměnný.

V neposlední řadě jsme zjišťovali názor české veřejnosti na společnou státní maturitu pro všechny střední školy³. Dle aktuálního výzkumu přibližně stejný podíl respondentů je jak pro společnou státní maturitu (45%), tak proti (46 %). V porovnání s minulým šetřením nedošlo k žádným statisticky významným posunům. V dřívějších výzkumech do roku 2016 včetně byla tato otázka formulována jinak (viz poznámka, zjišťovalo se, zda jde o (ne)správnou myšlenku). Byli

³ Znění otázky: Od roku 2017 je otázka součástí baterie (viz graf 1) „Co si myslíte o následujících opatřeních? Jste pro, nebo proti, aby byla zavedena společná maturita pro všechny střední školy?“ s variantami odpovědí: rozhodně pro, spíše pro, spíše proti, rozhodně proti. V dřívějších výzkumech (2011 až 2016) byla pokládána samostatná otázka ve znění: „Myslíte si, že zavedení státní maturity společně pro všechny střední školy je obecně správnou, nebo nesprávnou myšlenkou?“ s variantami odpovědí: rozhodně správnou, spíše správnou, spíše nesprávnou, rozhodně nesprávnou.

jsme si vědomi toho, že by odlišná formulace mohla mít určitý vliv na názorovou hladinu, i z toho důvodu jsme tuto otázku zařadili v baterii na první místo (abychom eliminovali vliv ostatních položek). Srovnání za poslední čtyři roky nás vede k závěru, že jsme i v jiné formulaci ptali na tu samou věc a že se názorové spektrum více méně ustálilo.

Graf 3: Postoje obyvatel České republiky ke společným státním maturitám

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Technické parametry výzkumu

Výzkum:	<i>Naše společnost, v19-09</i>
Realizátor:	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR</i>
Projekt:	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR.</i>
Termín terénního šetření:	<i>7. - 17. 9. 2019</i>
Výběr respondentů:	<i>Kvótní výběr</i>
Kvóty:	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
Zdroj dat pro kvótní výběr:	<i>Český statistický úřad</i>
Reprezentativita:	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Počet dotázaných:	<i>1046</i>
Počet tazatelů:	<i>190</i>
Metoda sběru dat:	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem - dotazování PAPI</i>
Výzkumný nástroj:	<i>Standardizovaný dotazník</i>
Otázky:	<i>OR.275; OR.180</i>
Kód zprávy:	<i>or191023</i>
Zveřejněno dne:	<i>23. října 2019</i>
Zpracoval:	<i>Milan Tuček</i>

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různě velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současně Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt *Naše společnost*, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíří námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinelý.